

Harpáň, M.: *Teória literatúry*. Esa, Bratislava 1994, 288 s.

Současný badateľský nezájem o koncipovaní literárnych teórií má hlbší kořeny: súvisí mj. s dekonštrukčným spôsobom myšlení, s rozrušovaním ustáleného významu a s orientáciou na vedomé zvolený chaos a nesystémovosť poznání. Naopak každá vedecká príručka literárnej teórie predpokladá jistý "syntetizmus", tj. vyhranené stanovisko v ťi dominantným okruhom vymezeného výzkumu, špecifického jazyka a adekvátnych metod. Harpáňova práca, ktorá sa hlási k metodologickému pluralizmu a ktorá reaguje na posledný vývoj oboru (např. teórie "simulace" francouzského filozofa J. Baudrillarda), je kompozične rozčlenená do štych oddílů: 1. Podstata a výskum literatúry, 2. Štylistika, 3. Teória verša a 4. Teória literárnych druhov. Slavistické aspekty práce spočívajú nejen v materiálu, ale také ve vytváření obecného podloží konkrétných literárněhistorických a literárněkritických úvah.

Úvodními partiami o vztahu literatury k lingvistice a estetice včetně exkursu o metodologii literární vědy (sem je vsunut i stručný přehled slovenské literární historiografie) může Harpáňova *Teória literatúry* vzdáleně připomínat *Theory of Literature* od A. Warrena a R. Wellka (New York, 1949) v tom smyslu, že informuje o základních principech moderní literární vědy. Hlavní odlišnost lze spatřovat v poněkud užším chápání literární teorie, která svou koncepcí spíše navazuje na filologickou tradici poetik a rétorických příruček. Je tu jistě potlačen toho, co Wellk nazývá "vnějším přístupem" (extrinsic approach) k literatuře. V klasickém pojetí teorie literatury totiž zahrnuje vedle zkoumání podstaty umělecké literatury a teorie literárního díla (textu) i otázky literárního procesu. Toto tvrzení je však možné relativizovat poukazem na prolínání literárněteoretických výzkumů s problematikou

literární historie a literární kritiky (např. oblast recepce a hodnocení uměleckého díla, vývojové zákonitosti literárního procesu apod.).

Harpáň věnuje pozornost zejména stylistické a genologické problematice verše a prózy; jeho teorie se tak stává převážně teorií literárního díla vybudovanou na sémiotickém a interpretačně komunikačním podkladu. V tomto ohledu Harpáň čerpá z metodologických postulátů poststrukturalistických konceptů, generativní poetiky a naratologie, teorie informace a komunikace, také z hermeneuticko-filologické tradice. V důrazu na kategorii stylu je patrný vliv "nitranské" školy, Mikovy koncepce výrazové soustavy, kde styl se chápe jako funkční zacílení textu, jako konfigurace výrazových vlastností projevu. Výkladem stylu badatel podmiňuje jazyk, téma, kompozici a další volbu výrazových prostředků; proto např. pojmy jako téma, motiv, látka nejsou pojednány samostatně, ale v rámci genologické analýzy epiky. Právě ve spojení stylistického přístupu se zkoumáním žánrových struktur se projevují impulsy tzv. záhřebské školy (A. Flaker, Z. Škreb aj.), která vychází z pojetí literárního díla jako "konkrétního umění slova", na němž závisí realizace a míra estetické funkce.

Harpáňova *Teória literatúry* sympatickým způsobem vstupuje do diskusí o charakter současné literární vědy tím, že se pokouší překonat její parciálnost. Badatelovo metodologické východisko přitom symptomaticky charakterizuje optimistické přesvědčení o perspektivním a zřejmě nedosažitelném ideálu propojit ve studiu slovesného umění strukturální a hermeneutické hledisko, tedy skloubit subjektivní zážitek s racionalitou a exaktností ryze vědeckého myšlení.

Miloš Zelenka

